

Individ-och familjenämnden

Datum
2023-03-23

§ 47

IFN 2023/590

Remissyttrande 2023/243 Remiss från Justitiedepartementet - SOU 2022:67, "Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga"

Ärendebeskrivning

Landskrona stad har från Justitiedepartementet getts möjlighet att avge synpunkter på Trygghetsberedningens delbetänkande "Vägar till ett tryggare Sverige" – Kraftsamling för barn och unga.

Trygghetsberedningens uppdrag är att ta fram underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Delbetänkandet fokuserar på barns och ungas involvering i gängkriminalitet och våld i barns och ungas nära relationer.

Handlingar i ärendet

Remissyttrande daterat 2023-03-13.

Remissbrev daterat 2023-01-17.

SOU 2022:67-Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga.

BESLUT

Individ- och familjenämnden beslutar

att med föreliggande yttrande anse remissen besvarad.

Beslutet expedieras till: Kommunstyrelsen

Justerande sign			Utdragsbestyrkande

Individ- och familjeförvaltningen

Datum
2023-03-13
Handläggare
Carina Jording

Er Referens
Vår Referens

Remissyttrande 2023/243 Remiss från Justitiedepartementet - SOU 2022:67, "Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga"

Ärendebeskrivning

Landskrona stad har från Justitiedepartementet getts möjlighet att avge synpunkter på Trygghetsberedningens delbetänkande "Vägar till ett tryggare Sverige" – Kraftsamling för barn och unga.

Trygghetsberedningens uppdrag är att ta fram underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Delbetänkandet fokuserar på barns och ungas involvering i gängkriminalitet och våld i barns och ungas nära relationer.

Förslag till beslut:

Individ- och familjenämnden föreslås besluta:

Att med föreliggande yttrande anse remissen besvarad.

Ärendets beredning

Inom Landskrona stad har Individ- och familjenämnden beretts möjlighet att yttra sig över remissen. Bitr. förvaltningschef har berett ärendet inom Individ- och familjeförvaltningen.

Bakgrund och beslutsunderlag

Trygghetsberedningens uppdrag är att ta fram underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Trygghetsberedningen ska enligt direktivet bl.a.

- Identifiera de viktigaste kriminalpolitiska utmaningarna som samhället står inför nu och under de närmaste åren, samt
- Analysera och bedöma vilken förmåga som finns hos berörda aktörer att möta dessa utmaningar på såväl det brottsförebyggande som brottsbekämpande området.

Delbetänkandet ”Vägar till ett tryggare Sverige” fokuserar på *Barns och ungas involvering i gängkriminalitet och Våld i barns och ungas nära relationer*. Delbetänkandet beskriver för vart och ett av de två fokusområdena dels en *problembild*, dels vilken *förmåga* berörda aktörer har att möta de utmaningar som aktualiseras.

Förmågeanalysen fokuserar på aktörernas förmåga att

- Upptäcka barn och unga i riskzon
- Initiera tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser
- Samverka med andra berörda aktörer
- Följa upp genomförda insatser och bidra till kunskapsutvecklingen

Barns och ungas involvering i gängkriminalitet

Utvecklingen i Sverige av skjutvapenvåld och annat dödligt våld med koppling till kriminella nätverk har ökat på ett mycket negativt sätt. Till skillnad från i andra länder har dessa brottstyper ökat kraftigt i Sverige under de senaste åren.

Då det i stor utsträckning saknas kunskapsunderlag vad gäller gruppen barn *under* 15 år beskriver beredningen framför allt problembilden för barn och unga över 15 år.

Gängkriminaliteten har en tydlig koppling till de utanförskapsområden som Polismyndigheten identifierar som särskilt utsatta och som bl.a. präglas av låg

socioekonomisk status, kriminell påverkan på lokalsamhället och en allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen. Barn och unga som växer upp i dessa områden upplever ofta en ökad känsla av otrygghet och har en bristande tillit till samhället. Mer etablerade kriminella aktörer framstår som framgångsrika förebilder i området och brottsligheten kan uppfattas som ett sätt för barn och unga att själva få status och ekonomisk framgång.

Barns och ungas involvering i gängkriminalitet sker ofta som en gradvis process, snarare än resultatet av en direkt och systematisk rekrytering. Barn lockas inledningsvis att springa ärenden, stå vakt eller utföra mindre tjänster i den brottsliga verksamheten och får vinning av fickpengar eller annan ekonomisk belöning när de utfört sitt uppdrag. För att uppnå en högre status i den kriminella miljön tillfrågas de eller erbjuder sig själva senare att också utföra olika typer av våldsdåd.

Gängbrottsligheten utförs i regel av yngre män i storstadsområden men påverkar genom förgreningar områden i hela landet. De kriminella nätverken har enligt beredningen blivit mer löst sammansatta än tidigare, mer föränderliga och mer styrda av enskilda individers impulsivitet, vilket snabbt bidragit till den negativa utvecklingen i samhället.

De riskfaktorer som enligt forskningen är centrala för att barn och unga ska dras in i allvarlig kriminalitet är bl.a:

- En ofullständig skolgång
- Narkotikabruk
- Tidig debut i brottslighet
- Svårigheter i relationen mellan barnet och andra barn
- Sociala problem inom familjen.

Samtidigt utgör exempelvis en fullgjord skolgång och tidigt stöd till familjer tydliga skyddsfaktorer.

Våld i barn och ungas nära relationer

Även inom området ”Våld i barn och ungas nära relationer” saknas ett kunskapsunderlag för barn och unga *under* 15 år varför beredningen tar sin utgångspunkt i situationen för barn och unga som är *äldre* än 15 år.

Genomgående är andelen barn och unga som utsätts för våld i en nära relation högre bland flickor och unga kvinnor än bland pojkar och unga män, oavsett om det rör sig om psykiskt våld eller fysiskt våld. Detsamma gäller i fråga om erfarenheter av hedersnormer. För många unga finns också en osäkerhet om vad som kan uppfattas som sunt i en nära relation. Många saknar kunskap om när ett beteende passerar gränsen till att faktiskt utgöra en brottslig handling.

Den utsatta berättar därför inte alltid om våldet vilket gör att omgivningen får svårare att upptäcka när det finns ett behov av stöd och vägledning.

Forskningen visar att våld i barns och ungas nära relationer ofta bidrar till ökad psykisk ohälsa och olika fysiska men, på både kort och på lång sikt. Den digitala arenan är idag en självklar del av barns och ungas tillvaro, en arena som på ett enkelt sätt kan utnyttjas för att utöva våld och kontroll eller för att övervaka en partner. Även på nätet och i sociala medier är utsattheten för kränkningar och hot samt sexuella trakasserier större bland flickor och unga kvinnor än bland pojkar och unga män

Beredningens analys

Trygghetsberedningen har i sin analys slagit samman båda ovan fokusområden och samlat dessa under fyra teman.

Nationell styrning

Beredningen konstaterar att den nationella styrningen spelar stor roll för att skapa förutsättningar för de många berörda aktörernas arbete inom de två fokusområdena. Barn och ungas situation bör uppmärksammas i större omfattning i det nationella brottsförebyggande arbetet vilket är ett område som regeringen bör ta ett ökat ansvar för.

Många barn och unga blir utsatta för brott i skolmiljön. Även på andra sätt intar skolan en central roll i arbetet med att tidigt upptäcka barn i riskzon och vidta adekvata åtgärder. Beredningen lyfter därför fram möjligheten att skolan ska ges ett större ansvar både när det gäller att förebygga brott och hantera utsatthet för brott. Samtidigt hyser beredningen farhågor över att ett sådant ansvar skulle kunna gå ut över skolans pedagogiska grunduppdrag, vilket ju också är av stor vikt ur ett brottsförebyggande perspektiv. Enligt beredningen är det mot denna bakgrund angeläget att tydliggöra vilken roll som skolan ska ha i det brottsförebyggande arbetet.

Upptäcka barn i riskzon i ett tidigt skede

Gällande samhällets förmåga att i ett tidigt skede upptäcka barn i riskzon bedömer beredningen att verksamheter som möter barn unga behöver ha

- Kunskap om risk- och skyddsfaktorer
- Rutiner för att tidigt fånga upp de som befinner sig i riskzon, samt
- Kunskap om hur barn och unga kan ges stöd

Systemet med orosanmälningar är enligt beredningen av stor vikt när det gäller både att förebygga brott bland barn och unga och att hjälpa dem som blivit

utsatta för brott. Det behöver säkerställas att systemet fungerar ändamålsenligt och att socialtjänsten har de förutsättningar som behövs för att hantera alla inkomna anmälningar som görs samt vidta adekvata åtgärder.

Stödinsatser till barn och unga i riskzon och samverkan i detta arbete

Beredningen bedömer att samhällets förmåga att nå ut till barn, unga och familjer som har en högre risknivå än andra behöver utvecklas och bli bättre. Insatser till barn i riskzon behöver sättas in i lägre åldrar och i ett tidigare skede än vad som sker i dag.

För att nå ut till barn och familjer i ett tidigt skede behöver det finnas en tydligare och mer systematiserad samverkan mellan berörda parter som barnavårdscentraler, öppna förskolor, skolor och socialtjänst. Skolan och förskolan behöver agera tidigt när det kan befaras att elever inte kommer att klara utbildningsmålen för att samhället tillsammans ska kunna sätta in stöttande och kompenserande insatser av olika slag.

Trygghetsberedningen lyfter vidare att det behöver finnas tydliga strukturer för samverkan mellan de centrala aktörerna och att det ska finnas resurser och organisatoriska förutsättningar, som håller över tid, för att den lokala ska fungera tillfredställande.

Beredningen anser också att möjligheten att friare dela information mellan samverkansparter är viktig för att detta arbete ska kunna bedrivas effektivt.

Behov av kunskapsutveckling, uppföljning och utvärdering

Beredningen ser ett stort behov av ytterligare kunskap rörande de områden som delbetänkandet behandlar. Det behövs mer kunskap om brottslighetens omfattning, utveckling och karaktär samt om hur den kan förebyggas. För att veta vilka insatser som faktiskt fungerar behöver det lokala brottsförebyggande arbetet som berör barn och unga också utvärderas. Även den nationella kunskapen om vilka samhällsekonomiska vinster som olika brottsförebyggande åtgärder och tidiga insatser leder till, behöver utvecklas.

Beredningens förslag på åtgärder

En nationell kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet

I Trygghetsberedningens delbetänkande betonas att det inte är acceptabelt att barn och unga i Sverige växer upp i miljöer där skjutningar och gängkriminalitet tillhör vardagen; att det finns områden där barn dras in i

brottslig verksamhet och gängkriminalitet faktiskt kan framstå som ett attraktivt yrkesval för unga människor. Gängkriminaliteten måste därför bekämpas med alla till buds stående medel.

Beredningen gör bedömningen att insatserna för att förebygga att barn och unga involveras i kriminella gäng nu behöver intensifieras och effektiviseras. Extraordinära åtgärder är påkallade och en nationell kraftsamling bör genomföras. Den bör i första hand ta sikte på situationen i de kommuner som har utanförskapsområden som Polismyndigheten identifierat som särskilt utsatta. Även om arbetet framför allt behöver bedrivas på lokal nivå bör staten enligt Trygghetsberedningen ta ett tydligare ansvar för detta.

Staten behöver ta ansvar för att arbetet mot gängkriminalitet i utanförskapsområden blir helhetsinriktat, kunskapsbaserat och långsiktigt. Därtill behöver tillräckliga resurser avsättas.

Trygghetsberedningen föreslår att regeringen tydliggör vilka områden som är mest angelägna att arbeta med för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Detta ska ses som uttryck för en kommunal miniminivå och kunna användas som en vägledning för prioritering och uppföljning. De insatsområden som beredningen identifierat är

- Stöd till föräldrar
- Förskola
- Fullgjord skolgång
- Meningsfull fritid
- Maskulinitetsnormer
- Förmåga att tidigt identifiera barn och unga i riskzonen samt att vidta effektiva åtgärder för att förhindra en negativ utveckling
- Strukturer för samverkan kring barn och unga i riskzonen
- Stöd till brottsoffer

Vidare föreslår Trygghetsberedningen att en särskild nationell organisation ska tillsättas för att stötta genomförandet av kraftsamlingen. Organisationen ska säkerställa att de aktuella kommunerna har tillgång till nödvändigt stöd och förutsättningar i övrigt för arbetet med de prioriterade insatsområdena. Även undanröjande av hinder för ett effektivt arbete kan vara aktuellt.

Förslag på åtgärder vad gäller våld i barn och ungas nära relationer

Trygghetsberedningen föreslår att en lämplig myndighet ska ges i uppdrag att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer för att dels uppmärksamma fler på det våld som sker i barns och ungas nära relationer, dels för att sprida information till utsatta om vilket stöd som finns.

Beredningen föreslår vidare att regeringen ger ett uppdrag till Socialstyrelsen att kartlägga vilka insatser som kommuner erbjuder de som utsatts för våld i barns och ungas nära relationer. Kartläggningen ska även omfatta vilka insatser som erbjuds unga våldsutövare.

Eftersom kunskapen behöver öka, inte bara i samhället i stort, utan också hos dem som direkt möter barn och unga som har utsatts eller kan utsättas för detta våld föreslås även att Socialstyrelsen ska ta fram ett kunskapsunderlag för berörda yrkesverksamma i kommuner och regioner.

Sammanfattning och bedömning

Individ- och familjenämnden har tagit del av Trygghetsberedningens delbetänkande ”Vägar till ett tryggare Sverige”. Betänkandet upplevs utifrån ämnesområdet vara både välarbetad och beaktar väsentliga frågor inom fältet. Landskrona stad tillhör av de kommuner som har ett geografiskt utanförskapsområde som Polismyndigheten identifierat som särskilt utsatt. Även om det för närvarande inte förekommer skjutningar och sprängningar inom detta område på motsvarande sätt som just nu sker i storstadsregionerna uppfyller det lokala särskilt utsatta området samtliga kriterier för att detta snabbt skulle kunna ske. Frågan är därmed angelägen.

Individ- och familjenämnden har vidare genom ett kartläggningsarbete med GIS (Geografiskt Informations System) kunnat fastställa att det är inom detta geografiska område som nämndens största del av målgrupper är bosatta. Ur Individ- och familjenämndens och Landskrona stads perspektiv är det därför en viktig samhällsfråga som Trygghetsberedningens delbetänkande adresserar.

Individ- och familjenämnden har inga invändningar mot beredningens analys och slutsatser utan ställer sig bakom den inriktning som förordas.

Nämnden vill dock betona att det finns stora behov av ett förändrat synsätt vad gäller styrning och ledning från staten inom detta område. Under flera år har kommuner med särskilt utsatta områden erhållit ekonomiska statsbidrag för att arbeta med riktade brottsförebyggande insatser för barn och unga i dessa områden. Statsbidragen har dock haft en mycket kortsiktig utformning med bidragsperiod ca april-dec under samma kalenderår. Om det ska vara möjligt att på ett realistiskt sätt kraftsamla mot gängkriminalitet och barn och ungas utsatthet för våld behöver detta arbete vara mycket långsiktigt, systematiskt och bygga på kunskap och tillgänglig forskning. Det behöver finnas tydligt definierade uppdrag för de parter som ska samverka, t.ex. skola, socialtjänst och polis och det behöver finnas en samlad uppföljning och utvärdering av resultatet. Att som hittills ge statsbidrag för kortsiktiga brottsförebyggande projekt kommer inte att kunna bryta gängkriminalitet.

Individ- och familjenämnden vill vidare lyfta fram vikten av att som en del av det förebyggande arbetet, utveckla nya roller mellan skola och socialtjänst. Nämnden delar beredningens bedömning att skolan utgör den viktigaste arenan för arbete med barn och unga på många sätt men anser det samtidigt orimligt att låta skolan bära hela ansvaret för det brottsförebyggande arbetet. Det finns en stor risk att man då tappar fokus på måluppfyllelse och fullgjord skolgång vilket i sig utgör den viktigaste skyddsfaktorn för barn och unga i utsatta områden.

I det nationella kraftsamlingsuppdraget behöver därför nya roller utvecklas mellan skola och socialtjänst, likt skolsocionomer eller liknande, som inom ramen för skolan som arena kan verka i ett förebyggande uppdrag, men utan att riskera att skolans viktiga kunskapsfokus får stå tillbaka.

Sammanfattning och bedömning

Genom föreliggande yttrande ställer sig Individ- och familjenämnden bakom slutsatserna i Trygghetsberedningens delbetänkande ”Vägar till ett tryggare samhälle”.

Carina Jording
Biträdande förvaltningschef